

OSMANLI GENÇ DERNEKLERİ MECMUASI VE EĞİTİM POLİTİKASI*

Ayşe DEMİRBAK**

Özet

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Meşrutiyet'in ilanı ile batılılaşma anlamında büyük adımlar atmıştır. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle beraber basın gücü artmıştır. Bireye verilen özgürlüklerin etkisiyle dernekleşme faaliyetlerinde de artışlar yaşanmıştır. İttihat ve Terakki döneminde milliyetçilik eksenli olarak asker/millet anlayışına dayanan birtakım dernekler kurulmuştur.

Bu derneklerden biri olan Osmanlı Genç Derneği I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği dönemde Türk-Alman iş birliği neticesinde faaliyete başlamıştır. Derneğin amacı, dönemin şartları doğrultusunda gençleri hem fiziksel hem de ruhsal yönden sağlıklı yetişmelerini sağlamaktır. Bunun için beden terbiyesi, ruhi terbiye, hıfzıssıhha gibi eğitimlere ağırlık verilmiştir. Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası ışığında bu eğitimlerin içeriğinde neler olduğu incelenerek derneğin faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelime: Dernek, İttihat ve Terakki, Mecmua, Meşrutiyet, Osmanlı Genç Dernekleri.

OTTOMAN YOUTH ASSOCIATIONS JOURNAL AND THE POLICY OF EDUCATION

Abstract

In the 19th century, the Ottoman Empire has made great strides in terms of Westernization with both the Edict of Tanzimat and the declaration of the Constitutional Court. Especially, the power of the press has increased with the proclamation of the II. Constitutional order. Due to the effect of the freedoms granted to the individual, there have also been increases in association activities. During the period of Union and Progress, a number of associations based on the understanding of soldiers/nation were established based on nationalism.

One of these associations, the Ottoman Youth Associations started to their activities as a result of the Turkish- German cooperation during the period when the first World War was ongoing. The aim of the association is to enable young people to grow up healthy both physically and spiritually in accordance with the conditions of the period. For this purpose, training, such as physical education, spiritual education, healthy has been given weight. It is aimed to obtain information about the activities of the association by examining what was included in the content of these trainings in the light of the Ottoman Youth Associations assembly.

Keywords: Association, Constitutional Monarchy, Committee of Union and Progress, Journal, Ottoman Youth Associations.

* Çalışma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Cihat TANIŞ danışmanlığında Ayşe DEMİRBAK tarafından hazırlanmakta olan, "Osmanlı Genç Derneği Mecmuası'nın İncelenmesi ve Transkripsiyonu" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta: aysedemirbacak@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4506-4326

Giriş

Modern anlamda matbaanın icat edilmesiyle birlikte basın-yayın faaliyetleri, hızlı bir dönüşüm geçirmiştir. Osmanlı Devleti de özellikle XIX. yüzyıldan sonra bu dönüşümden fazlasıyla etkilenmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin matbaa ile tanışması çağdaşlarına nazaran daha geç tarihlere rastlamaktadır. Osmanlı'ya matbaa ilk kez 1493 yılında İspanya'dan göç eden Yahudiler ile gelmiştir.¹ Osmanlı Müslümanlarının matbaa ile tanışması ise 1726 yılında İbrahim Müteferrika ve Mehmet Sait Efendi'nin gayretleri sonucu olmuştur.²

Türkçe olarak yayımlanan ilk gazete 1828 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından çıkarılan Vakayi-i Mısıriyye'dir. Gazetede Türkçenin yanı sıra Arapçaya da yer verilmiştir.³ Bir diğer gazete ise Girit'in alınmasının ardından 1830 yılında çıkarılan Vakayi-i Giridiye'dir. Yayın dili olarak Türkçe ile beraber Yunancaya da yer verilmiştir.⁴ Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut'un modernleşme faaliyetleri arasında yer alan ilk resmi nitelikli gazete 1831 yılında yayıma başlayan Takvim-i Vekayi'dir. Bu gazetede ile devletin resmi haberleri halka duyurulmaya çalışılmıştır.⁵ Gazetede ağdalı bir dil kullanılmış ve noktalama işaretlerine dikkat edilmemiştir.⁶ Osmanlı'nın ikinci gazetesi ise 1840 tarihli Ceride-i Havadis'tir. İngiliz tüccar William Churchill tarafından çıkarılan gazete ilk etapta iyi satış yapamamış ve devletten destek almıştır. Bu nedenle yarı resmi bir nitelik taşımaktadır. Gazetede haberler genel olarak iç ve dış haberler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.⁷

Osmanlı basını 1960'lara gelindiğinde büyük bir ivme kazanmıştır. Devlet'in ilk özel gazetesi olan Tercüman-ı Ahval Ağâh Efendi tarafından yayım hayatına başlamıştır.⁸ Bunun yanında gazete Genç Osmanlılar gibi milliyetçi fikirlere sahip olanların ilgi odağı haline gelmiştir.⁹ Bir başka gazete olan Tasvir-i Efkâr ise 1862 yılında Şinasi tarafından yayımlanmaya başlamıştır. Gazetede

¹ Mehmet Ali Karaman, "Osmanlı Modernleşmesinde Basın", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2014, S. 32, s. 133; Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın ve Yayın*, Literatür Yay., İstanbul, 2000, s. 9.

² Hasan Refik Ertuğ, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970, s. 94-95.

³ Cihat Tanış, *Şarki Rumeli Türkleri'nin Sesi Emniyet Gazetesi (1896- 1897)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2011, s. 5.

⁴ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basını Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 15.

⁵ Kenan Demir, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Nisan 2014, s. 62.

⁶ Hıfzı Topuz, *100 Soru da Türk Basını*, Gerçek Yay., İstanbul 1973, s. 6; Demir, s. 62.

⁷ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2000, s.22-23; Demir, s. 64.

⁸ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yay., İstanbul 2005, s. 185.

⁹ M. Kazım Benek, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyet'e Kadarki Gelişimi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 6-7, 2016, s. 32-33.

genel mana da özgürlük vurgusu yapılmıştır. ¹⁰ Ayrıca ilk kez sayfa düzenine ve yazım kurallarına dikkat edilmiştir. ¹¹

Osmanlı Devleti'nde gazetelerin ardından yaygınlık kazanan bir diğer basın aracı ise dergiler olmuştur. 1849 yılında yayıma başlayan Vaka-yı Tıbbiye Osmanlı'da dergiciliğin ilk örneğidir. Dergide ele alınan konular arasında sağlık için faydalı birtakım bitkilerden bahsedilirken havanın insanlar için ne denli önemli olduğu vurgulanmıştır. ¹² 1862 yılına gelindiğinde ise Münif Paşa tarafından kurulan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Derneği'nin sözcülüğünü yapan Mecmua-ı Fünun yayıma başlamıştır. Dergide Avrupa'da yayımlanan eserlerden tercüme yapılmıştır. ¹³ 1870'li yıllara gelindiğinde Teodor Kasap tarafından ilk mizah dergisi olan Diyojen yayımlanmıştır. ¹⁴ II. Meşrutiyet döneminde basın açısından özgürlükçü bir hava esmiştir. Dergilerde genellikle ziraat ve edebiyat gibi alanlar üzerinde durulmuştur. Bunların dışında iktisat, fikir, mizah, kadın, çocuk gibi daha birçok alanda çıkarılan dergiler de mevcuttur. ¹⁵

1. Osmanlı Genç Derneklerinin Genel Özellikleri

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verip kısa zamanda yayılım gösterdiği bir dönemde İstanbul'daki Alman İslahat Heyeti Başkanı Von Der Goltz, Almanya'da oluşturduğu "Kayzer'in Alman Gençlik Direnişi" modelinde bir derneğin Osmanlı Devleti'nde oluşturulması için Harbiye Nezaretine bir tasarı teklifinde bulunmuştur. Bu tasarıya göre dernekten beklenen: Ordunun arkasında gençlerden meydana gelen, her zaman hazır durumda bekleyen bir yardımcı kuvvet oluşturmaktır. Böylelikle asıl orduda bozulma olduğu takdirde yerine geçebilecek yedek bir kuvvet olmuş olacaktır. ¹⁶

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın müttefiki olan Almanya'ya duyulan güven sonucunda Heyet-i Vükela tarafından Genç Derneği'nin kurulması onaylanmıştır. Kurulacak olan derneğin başına Goltz Paşa'nın tavsiyesi ile Almanya'dan, Alman Genç Dernekleri hakkında bilgi sahibi olan

¹⁰ Tefrik Çavdar, *İz Bırakan Gazete ve Gazeteciler*, İmge Kitapevi, Ankara 2007, s. 24.

¹¹ Nurettin Güz, "Osmanlı Basını", *Selçuk İletişim*, 1(3), 2014, s. 47.

¹² Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yay., C. I, İstanbul 1985, s. 112.

¹³ Kenan Demir, s. 78.

¹⁴ Hamdi Özdiş, *Osmanlı Mizah Basını'nda Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)*, Libra Yay., İstanbul, Haziran 2010, s. 81.

¹⁵ Demir, s 99-100.

¹⁶ Sadık Sarısamam, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında İttihat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, 2000, s. 443.

Miralay Von Hoff Paşa 1916'nın Ocak ayında İstanbul'a davet edilmiştir.¹⁷ Hazırlıkların tamamlanmasının ardından 17 Nisan 1916 tarihinde Sultan Mehmet Reşat'ın da onayının bulunduğu 411 numaralı kanun gereğince Osmanlı Genç Derneği kurulmuştur.¹⁸

Yayımlanan kanuna göre; Genç Derneği gürbüz ve dinç olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Gürbüz Derneği, 12-17 yaş aralığındaki gençleri kapsarken 17 yaş ve üzerindeki gençler de Dinç Derneğinin kapsamına girmektedirler. Bu derneklere Osmanlı toprakları içerisindeki bütün vatandaşların katılması zorunlu tutulmuştur. Gürbüz ve Dinçlerin isimleri kaza ve mahalle muhtarları tarafından defterlere kaydedilmiştir. Bu kayıtlar mıntika jandarma komutanlığına ve kolordu komutanlığına verilmiştir. Kolordu komutanlığı ya da askerlik şubelerince dinç derneği, talimatname doğrultusunda faaliyetlere başlamıştır. Gürbüz derneğinde eğitimler hükümet tarafından belirlenen rehberler aracılığı ile devam ederken dinçler, kara ve deniz subayları ile sıhhiye ve jandarma subayları tarafından eğitim görmüşlerdir. Eğitimlerden başarı ile çıkan gençlere ehliyetname verileceği de belirtilmiştir.¹⁹

1918 yılına gelindiğinde İttihat ve Terakki hükümeti ile Osmanlı Genç Dernekleri arasında birtakım sorunlar yaşanmıştır. İttihat ve Terakki Partisi, Genç Dernekleri Müfettiş-i Umumiliğe nüfuz etmeye çalışarak partinin tanıtımının yapılması istenmiştir. Buna yanaşmak istemeyen Von Hoff, İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimleri tarafından baskılanmış ve bu baskılara dayanamayarak Almanya'ya dönmüştür. Yerine Kaymakam Mustafa Asım Bey getirilmiştir. Fakat Asım Bey de derneğin amacının siyaset yapmak değil Türk gençlerinin eğitilmesi olduğunun altını çizmiştir.²⁰ Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenik çıkmasının ardından dernekler de İttihat ve Terakki partisi gibi etkinliğini yitirmiştir.²¹ Genç Derneklerinin yeniden gündeme gelmesi Cumhuriyetin ilk yıllarında olacaktır.²²

2. Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuasının Teknik Özellikleri

Genç Dernekleri Mecmuası yayın hayatına 1 Eylül 1917 yılında başlamıştır. Bu tarihten itibaren her ay düzenli olarak 12 sayı çıkarmıştır. İkinci senenin ilk sayısı olan 13. sayı ise dört ay aradan sonra yayımlanabilmiştir.

¹⁷ Yasin Taşkesenlioğlu, "Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları", Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, s. 30.

¹⁸ Kaya, "II. Meşrutiyetten Cumhuriyetin İlk Yıllarına Türk Gençliği", s. 593.

¹⁹ Ayrıntılı Bilgi için Ayrıca Bkz. *Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-ı Muvakkat, Talimatname, Dersadet Matbaa-i Askeriyye, 1332/1916, s. 2-3.*

²⁰ Sarısamam, s. 465-466.

²¹ Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet Dönemi'nde Paramiliter Gençlik Örgütleri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C.2, İstanbul 1985, s. 7.*

²² Sarısamam, s. 141.

Kesintinin nedeni 14. Sayıda "kağıt noksanlığı" şeklinde ifade edilmiştir. Mecmua bu gibi kesintilerden sonra 26. sayıya kadar her ay yayımlanmaya devam etmiştir.

Mecmuanın kapak sayfasının sol üst köşesinde, Müfettiş-i Umumi adresi verilmiştir. Hemen alt kısmında ise telefon numarası bulunmaktadır. Mecmuanın fiyatının 40 para olduğu da hemen altında yer almıştır. Mecmuaya ait bu bilgiler her sayıda mevcuttur.

Mecmuanın kapak bölümünde her sayıda farklı olmak suretiyle çeşitli fotoğraflar konulmuştur. Bu fotoğraflar vilayetlerde teşkilatlanmaya başlamış olan Genç Derneklerinden gönderilenler arasından Müfettiş-i Umumi tarafından seçilmiştir. Yayımlanan kapak fotoğraflarından bazıları; dönemin padişahı Mehmet Reşat, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Alman İmparatoru II. Wilhelm, Avusturya-Macaristan İmparatoru Şarl, Abdülmecit Efendi gibi önemli görülen kişilerin fotoğrafları yayımlanarak mecmua okuyucularına sunulmuştur.

Mecmuanın yazar kadrosunda ilk yıllarda makalelerin çoğunluğunun hatta bazen hepsinin Müfettiş-i Umumisi miralay Von Hoff ve Genç Dernekleri Müfettişi Selim Sırrı tarafından kaleme alındığı görülür. Bunların dışında Ahmet Münir, Mehmet Emin, Muallim Bakteriyolog Doktor Server Kamil gibi kişilere ait makalelerde mevcuttur.

Mecmuanın içeriğinde yaşlı ve genç ayrımı yapılmadan vücut sağlığı, vatan sevgisi, fen-i terbiyenin nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Dernekte verilen eğitimlerin amacı gençleri askere gidene kadar kuvvetli ve vazifesini bilir hale getirmektir. Ancak bu şekilde vatan müdafaası için hazır olan asker ve kuvvetli bir ordu meydana getirilebileceğine inanılmıştır.²³

3. Osmanlı Genç Derneklerinin Eğitim Politikası

3.1. Beden Terbiyesi Eğitimi

Genç dernekleri mecmuasında belirtilen eğitimlerin başında beden terbiyesi gelmiştir. Burada verilen eğitimler ilmi terbiye kadar önemli görülmüştür. Aynı zamanda vücudun kuvvetlenmesi için verilecek olan eğitimlere de alt yapı oluşturacak mahiyettedir. Maarif nezareti 12 yaşına gelmiş çocuklara program dahilinde vücudunu kuvvetlendirme çalışmaları yapmış ve onlara hayatları boyunca gerekli olan pratik bilgilerin öğretilmesini sağlamıştır

24

²³ Müfettiş-i Umumilik, "Maksadım", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 1 Eylül 1914, Yıl. 1, S. 1, s. 1.

²⁴ Von Hoff, "Bazı Umumi Terbiye Meselelerine Dair", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, Yıl: 1, S. 1, 1 Eylül 1333(1917), s.12-13.

Beden terbiyesinin vücudu kuvvetlendirdiği kadar sağlığı da koruduğunun altı çizilerek herkesin günlük yaptığı hareketler sayesinde istenilen seviyeye geleceği ifade edilmiştir. Vücutları işlenmemiş insanlar, hayatı kolaylaştıran şeyler bulduktan sonra hareketsiz bir yaşam sürmelerinin sağlığı bozduğu ileri sürülmüştür.²⁵ Sağlıklı olmanın yolu ise çok hareket etmekten, kuvvetli vücuttan ve iradeli olmaktan geçmektedir. Ahlakın bile bu temelin üzerine inşa edildiği belirtilerek “sağlam bir ruh ancak sağlam bir bedende bulunur” sözleri ile de bu görüş desteklenmiştir.²⁶

Beden terbiyesinde üç usulün olduğundan bahseden Von Hoff bunların Alman jimnastiği, İsveç jimnastiği ve İngiliz sporu olduğunu belirtmiştir. Bu usullerin her memlekete Müfettiş-i Umumilik tarafından seçilerek ders programlarına eklenmesi tavsiye edilmiştir. Mektep haricindeki gençlerin de dikkat etmesi gereken şeyler arasında anlaşılması ve uygulanması basit olan hareketler yapılması ve aletlere fazla para harcanmaması vardır. Başlangıçta talimatnamede de belirtildiği üzere hareketler herkesin yapabileceği düzeyde uygulanmıştır. Genç Dernekleri'nin talimleri arasında açık havada yapılan sürat koşusu, kademe yarışı, sıçrama, atlama, tırmanma gibi talimler vardır. Bu talimlerin basitliğinden dolayı eğlenceli şekilde uygulanma fırsatı sunulmuştur. Bu terbiyeye tabii tutulan gençlerde; arzulu, iradeli ve cesaret sahibi olarak yetişmeleri, karşılıklarına çıkacak herhangi bir engelli kolaylıkla aşmalarını, vatan savunması için orduda verilen görevleri layıkıyla yerine getirmeyi öğrenmeleri beklenmiştir.²⁷

Von Hoff Alman beden terbiyesi üzerine yazmış olduğu makalede ise Osmanlı'nın müttefiki olan Almanya'nın savaşta ve barışta birlikte olduklarını ifade etmiştir. Almanya'nın güçlü bir gençlik inşa etmesindeki unsur olarak savaşta birçok askeri kaybetmelerine rağmen geride kalanlar ile talim ve terbiyelere devam etmesi gösterilmiştir. Bunun için dinç teşkilatı kurularak gençleri ordudaki görevine hazırlamışlardır. Subayları da bu dinçlerin talimleriyle ilgilenilmesi için görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda müttefiklerinin de kendilerini taklit ederek güçlerine güç katacaklarını ümit ettikleri açık şekilde dile getirilmiştir.²⁸

²⁵ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye Sesleri: Terbiye Bedeniye ve Oyun Meydanları”, *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 17 Mayıs 1336 (1918), Yıl. 1, S. 7, s. 5-6-7.

²⁶ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye ve Ruhiye”, *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 23 Ekim 1336 (1918), Yıl.1, S. 12, s.1-2.

²⁷ Von Hoff, “Kuva-i Bedeniyenin Mütenasiben Terbiyesi”, *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 13 Eylül 1338 (1920), Yıl. 3, S. 25, s. 10.

²⁸ Von Hoff, “Almanya da Terbiye Bedeniye”, *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 1 Kanun-ı Evvel 1336 (1918), Yıl. 1, S. 4, s.1-2.

Osmanlı genç dernekleri mecmuasında yayımlanan Terbiye-i Bedeniye başlığı altında jimnastikte intizam ve inzibat konularına değinen Selim Sırrı ders esnasında intizamın şart olduğunu belirterek inzibatın ise rehberin, öğrencinin üzerinde bıraktığı tesir olarak açıklamıştır. İntizam sayesinde talimlerin akılda kalacak şekilde öğretilmesini ve öğrencinin dikkatini diri tutmasını sağladığı Selim Sırrı tarafından ifade edilmiştir.²⁹

Beden terbiyesi adı altında jimnastik ve sporu karşılaştırıldığı bir makale kaleme alan Selim Sırrı, jimnastiğin bedeni geliştirdiğinden sporun ise ruhi olduğundan bahsetmiştir. Jimnastiğin vücudu kuvvetlendirdiği, hayatta karşılaşılan güçlükleri yenmeyi, tembellikten uzak durmayı öğretirken spor; daha çok şiddete dayandığını, kalbe ve ciğerlere zarar verdiğini ve spor yapmadan evvel jimnastikle vücudu ısıtırmak gerektiği belirtilmiştir.³⁰

3.2. Ruhi Terbiye Eğitimi

Osmanlı genç dernekleri mecmuasında "Ruhi Terbiye" başlığı altında toplanan makaleler genellikle gençlerden yapmaları beklenen tavsiyeler şeklinde olmuştur. İlk olarak ele alınan konu beceriklilik olmuştur. Becerikliliğe dair gençlerden öncelikle jimnastikle, oyunla, sporla vücutlarını çalıştırarak terbiye etmeleri gerektiği söylenip aksi halde yanlış yapılan hareketler dolayısıyla vücudun çok çabuk yorulacağından bahsedilmiştir. Buna örnek olarak da bisiklet kullanmak gösterilmiştir. İlk günlerde yarım saatlik mesafeden sonra derman kalmazken sonraları sabahdan akşama kadar binildiği halde ilk günkü kadar yorulma olmayacağı söylenmiştir. Vücudu yoran şeyin nedeni olarak hareketlerin doğru vaziyet alınmadan yapılması gösterilmiştir. Ne kadar kuvvetli olunursa olunsun çeviklik, beceriklilik, intizam olmadan doğru sonuçlar alınamayacağı ve hatta dikkatsizlik ve itaatsizlik sonucu vücudunun şeklinin dahi bozabileceği ifade edilmiştir.³¹

Mücadele konusunun ele alındığı bir makalede ise İnsanların kendisi ve başkalarıyla olan mücadelesine değinilmiştir. Bu mücadele dahili düşman ve dış düşman olarak ikiye ayrılmıştır. Dahili düşman, insanların kendi nefisleriyle olan mücadelesidir. Bu tarz bir mücadelede insanlar hep kendi yaptıklarını doğru görür ve çevresinden takdir bekler. İkinci olarak görülen harici düşmanlar ise farkına varmadan çevremizden öğrendiğimiz davranışlardır. Buna örnek olarak çocukların taklit yoluyla öğrendikleri kötü davranışlar gösterilmiştir. Bu

²⁹ Selim Sırrı, "Jimnastikte İntizam-İnzibat", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 15 Mart 1336 (1918), Yıl. 1, S. 5, s. 5-6.

³⁰ Selim Sırrı, "Jimnastik ve Spor", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 4 Kasım 1336 (1918), Yıl. 2, S. 15, s.13.

³¹ Selim Sırrı, "Maharet", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 4 Aralık 1337 (1919), Yıl. 2, S. 16, s. 14.

tür düşmanlarla mücadele edebilmenin yolu ise ilim ve seciyeden geçmektedir.

32

Selim Sırrı Bey gençlerde son olarak merak duygusunu geliştirmek istemiştir. İyi kullanıldığı zaman hafızayı zenginleştirdiği, bilgiyi artırdığını gibi kötüye kullanıldığı zaman ise ahlaksızlık, alçaklık, ve hastalık halini alabileceğini ifade etmiştir. Böyle insanlardan korunmak, sözlerine kulak asmamak ve buldukları yerden uzaklaşmanın faydalı olacağı açıklanmıştır. Bazı insanların ise fayda ve zarar gözetmeden her şeyi sormalarını ve cevaplarını bile dinlememelerinden bahsedip böyle insanların kafalarının karışık, sözleriyle düşüncelerinin arasında ilişki bulunmadığının altı çizilmiştir.³³

3.3. Ahlaki Terbiye Eğitimi

Mecmuada belirtilen ahlak terbiyesinde gençlerin vücutlarının sağlıklarını düşündükleri kadar ahlaklarının da aynı sağlamlıkta olması gerektiği belirtilmiştir. Ahlaki Terbiye de özellikle üzerinde durulan konu vatan olmuştur. Vatan sevgisinin temeline insanların, doğup büyümüş oldukları yerlere alışmaları, huzurlu bir şekilde dolaşmaları ve çevresini güzelleştiren dostluklar kurmaları alınmıştır. Bu bağlamda insan doğup büyüdüğü yere "Küçük Vatan", milletin hüküm sürdüğü memleketlere ise "Büyük Vatan" denilmiştir. İnsanların kendi köylüsünü, memleketini sevmek için bazı sebeplerden sıralanmıştır. Bunlar arasında; lisan birliği, din birliği, anane birliği, gaye birliği gelmektedir.³⁴

Gençlere vatanlarını sevdirmek amacıyla Selim Sırrı Bey'in üzerinde durduğu bir diğer başlık ise "Maddi ve Manevi Vatan" dır. Bunu oluşturacak unsurların tarih ve coğrafya olduğu belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle tarihin vatanın ruhu, coğrafyanın ise vatanın cismi olduğu şeklinde betimlenmiştir. Vatanın maddiyatı; taşı, toprağı, ovaları, nehirleri, dağları, dereleri, ormanları şeklindedir. Gençlerin coğrafya sayesinde vatanın sınırlarını ve bu sınırların geçmişte nereye kadar uzandığını şimdi ise ne halde olduğunu, vatanın Dünyanın ne kadarlık bir kısmını kapladığı coğrafya sayesinde öğrenilir.³⁵

Belirtilen maddi değerlerin yanında insanları vatanlarına bağlayan manevi unsur olarak ananeler ve tarih görülmüştür. Tarih insanlarda ecdatlarının ne fedakarlıklar göstererek toprakları zapt ettiğini gösterdiği gibi bu

³² Selim Sırrı, "Mücadele", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 17 Haziran 1336 (1918), Yıl. 1, S. 8, s. 5.

³³ Selim Sırrı, "Merak", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 19 Temmuz 1336 (1917), Yıl. 1, S. 9, s. 13

³⁴ Selim Sırrı, "Vatan Nedir?", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 17 Teşrin-i Evvel 1336 (1917), Yıl. 1, S. 2, s. 11.

³⁵ Selim Sırrı, "Maddi ve Manevi Vatan", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 15 Mart 1336 (1918), Yıl. 1, S. 5, s. 7.

mirasın nasıl korunması gerektiğini öğreterek geçmişten ders alınmasını sağlamıştır.³⁶

3.4. Hıfzıssıhha Eğitimi

Osmanlı genç dernekleri, gençlerin fiziksel ve ruhen sağlıklı olmaları amacıyla sağlık ve ilk yardım eğitimine büyük önem vermişlerdir. Bu konuda Miralay Von Hoff, makalesinde sağlığın korunması için basit tedbirler alınması gerektiğini ve hastalık, kaza gibi durumlarda ilk yardım uygulanabilmesi için memleketin birçok noktasında eğitim vermeyi vatan vazifesi olarak görmüştür. Bu vazifeden dolayı okullarda hafta da bir saat sağlığı koruma dersi programa eklenmiştir. Bu derslere hükümetin, belediyenin ve özel cemiyetlerin sağlık kurallarını ve amacını yeni yetişen nesle anlatmak ve İslam'ın emrettiği gibi vücudunu, elbiselerini temiz tutma ve sokakların temizliği ile alakadar olmayı gençlere telkin etmiştir. Okulların bulunmadığı yerler için ise genç dernekleri rehberleri vasıtası ile her yaşta insana sağlık dersleri vermeyi kendisine vazife edinmiştir. Yapılması istenilenler ise cildin, saçların, dişlerin ve elbiselerin temizliğine dikkat edilmesi, ne zaman uyuyup uyanılacağı ve yemek yenileceği, tütün gibi zararlı maddelerin vücuda ve insanlığa zarar vermesinin anlatılması, hastalık ve kaza anında doktor gelinceye kadar yapılacak olan ilk yardım herkes tarafından bilinmesi istenmiştir.³⁷

Mecmuanın ikinci sayısında basit malzemelerden olan sargı bezinin nasıl kullanılması gerektiği açıklanmıştır. Gençlerden yanlarında iki mendil taşımalarını ve bir tanesinin her zaman temiz olması gerektiğini, herhangi bir kaza durumunda temiz olan mendilin yaranın üzerine kapatılması istenmiştir. Ayrıca okula giden gençlerden okula gitmeyenlere okulda öğrendiklerini anlatmalarının çok faydalı olacağından bahsedilmiştir.³⁸

"Kaza Vukuunda Yapılacak İlk Tedbir" başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınan konular ve uygulanan tedbirlerden bazıları şu şekilde ifade edilmiştir: Burun kanamalarında, burnun çalkalanmaması gerektiği bunun yerine burun deliklerinin pamuk yardımıyla kapatılmasının daha faydalı olacağı belirtilmiştir. Yanma ve haşlanmalarda, yaranın üzerine kesinlikle su dökülmemesi bunun yerine yaraya bir parça yağ veya un koymak daha etkili sayılmıştır. Makalede; yılan sokması, böcek ısırması, kemik kırılması, kulağa böcek kaçması, suni

³⁶ Selim Sırrı, "Maddi ve Manevi Vatan", s.7-8.

³⁷ Von Hoff, "Sihhatin Muhafazası ve Kaza Anında Yapılacak İlk Tedbir", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 19 Mart 1336 (1918), Yıl. 1, S. 6, s. 29-30.

³⁸ Von Hoff, "Muvad Tedbiriye ve Tedabir Sihhiye Hidameti", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, 15 Kanun-ı Evvel 1336 (1917), Yıl. 1, S. 2, s. 5.

teneffüs, diken batması gibi birçok konuda da neler yapılması gerektiği uzun uzadıya bahsedilmiştir.³⁹

Sonuç

Basın araştırmalarında mecmuaların kuşkusuz büyük bir önemi vardır. Bu mecmualardan biri olan Osmanlı Genç Derneği Mecmuası 1 Eylül 1917 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren kesintileri ile birlikte 1920 yılına kadar 26 sayı çıkarmıştır. Yayın politikasında Osmanlı Genç Derneği'nin sözcülüğünü yapan mecmua, derneğe ulaşamayan gençlere seslerini duyurmak ve rehber olmak isteyenlere derneğin yapmış olduğu faaliyetleri tanıtmak açısından önemlidir.

Osmanlı Genç Dernekleri ise I. Dünya Savaşı'nın başladığı tarihlerde Türk- Alman iş birliği neticesinde kurulmuştur. Derneğin amacı cephe gerisinde Ordu'ya girmek için hazır gençler yetişmesini sağlamak olmuştur. Dernek Harbiye Nezaretine bağlı olarak çalışmıştır ve bütün gençlerin zorunlu olarak bu derneğe üye olmaları istenmiştir. Gençler yaşlarına göre iki guruba ayrılmıştır. İlk grupta 12-17 yaş aralığında olan gençleri kapsamaktadır ve bunlara Gürbüz ismi verilmiştir. İkinci grupta ise 17 yaş ve üzeri gençleri kapsamaktadır ve bunlara ise Dinç ismi verilmektedir.

İlk olarak beden terbiyesi eğitiminde gençlerin atlama, sıçrama, tırmanma, koşma antrenmanları yapmaları, arazi üzerinde iz bulmaları, nişan talimi yapmaları, birlikte hareket edebilmeyi öğrenmeleri, itaat etmek gibi dikkat ve atiklik gerektiren eğitimler verilmiştir. Aynı zamanda çeşitli oyunlar oynanarak kurallara uymayı ve hızlı hareket etmeyi eğlenceli hale getirerek öğretilmek istenmiştir. Verilen bir başka eğitim olan ruhi ve ahlaki terbiye de en az beden terbiyesi kadar önemli görülmüştür. Özellikle vatan vurgusu yapılarak milli duygular geliştirilmeye çalışılmıştır. Sağlık konusunda verilen eğitimlere büyük bir pay ayrılmıştır. Ayrıca basit ilk yardım eğitimi ve bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları öğretilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Eski Harfli Dergilerde Yer Alan Makale ve İlanlar

Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-ı Muvakkat, Talimatname, Dersadet Matbaa-i Askeriyye, 1332/1916, s. 2-3.

Müfettiş-i Umumilik, "Maksadım", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası, S.1 (1 Eylül 1914), s. 1.*

³⁹ Vedat Arif, "Kuvait-i Sıhhiye", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası, 10 Mayıs 1338 (1920), Yıl.2, S.21, s. 26.*

Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Sesleri: Terbiye-i Bedeniye ve Oyun Meydanları", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 7 (17 Mayıs 1336/1918), s. 5-6-7.

Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye ve Ruhiye", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 12 (23 Ekim 1336 /1918), s.1-2.

Selim Sırrı, "Jimnastikte İntizam- İnzibat", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 5 (15 Mart 1336 /1918), s. 5-6.

Selim Sırrı, "Jimnastik ve Spor", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 15 (4 Kasım 1336 /1918), s.13.

Selim Sırrı, "Maharet", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 16 (4 Aralık 1337 /1919), s. 14.

Selim Sırrı, "Mücadele", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 8 (17 Haziran 1336 /1918), s. 5.

Selim Sırrı, "Merak", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 9 (19 Temmuz 1336 /1917), s. 13

Selim Sırrı, "Genç Dernekleri'nde Terbiye Ahlakiye (1)", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 2 (17 Teşrin-i Evvel 1336 /1917), s .8.

Selim Sırrı, "Vatan Nedir?", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 2 (17 Teşrin-i Evvel 1336 /1917), s. 11.

Selim Sırrı, "Maddi ve Manevi Vatan", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 5 (15 Mart 1336 /1918), s. 7.

Vedar Arif, "Kuvait-i Sıhhiye", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 21 (10 Mayıs 1338 /1920), s. 26.

Von Hoff, "Bazı Umumi Terbiye Meselelerine Dair", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 1 (1 Eylül 1333/1917), s.12-13.

Von Hoff, "Kuva-i Bedeniyenin Mütenasiben Terbiyesi" ,*Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 25 (13 Eylül 1338 /1920), s. 10.

Von Hoff, "Almanyada Terbiye Bedeniye", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 4(1 Kanun-ı Evvel 1336 /1918), s.1-2.

Von Hoff, "Sıhhatin Muhafazası ve Kaza Anında Yapılacak İlk Tedbir", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 6 (19 Mart 1336 /1918), s. 29-30.

Von Hoff, "Kuvait ve Tedabir Sıhhiye", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 2 (17 Teşrin-i Evvel 1336 /1917), s. 1-2.

Von Hoff, "Muvad Tedbiriye ve Tedabir Sıhhiye Hidameti", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, S. 2 (15 Kanun-ı Evvel 1336 /1917), s. 5.

Araştırma Eserleri

Benek, M. Kazım; "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 6-7, 2016.

Çavdar, Tevfik; *İz Bırakan Gazete ve Gazeteciler*, İmge Kitapevi, Ankara 2007.

Demir, Kenan; "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Nisan 2014.

Girgin, Atilla; *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2000.

Güz, Nurettin; "Osmanlı Basını", *Selçuk İletişim*, 2014, 1(3).

İnuğur, M. Nuri; *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2005.

Kabacalı, Alpay; *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın ve Yayın*, Literatür Yay., İstanbul, 2000.

Karaman, M. Ali; "Osmanlı Modernleşmesinde Basın", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2014, S. 32.

Özdiş, Hamdi; *Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)*, Libra Yayınları, İstanbul, Haziran 2010.

Sarısamam, Sadık; "Birinci Dünya Savaşı Sırasında İttihat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, 2000.

Tanış, Cihat; *Şarki Rumeli Türklerinin Sesi Emniyet Gazetesi (1896- 1897)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2011.

Topuz, Hıfzı; *100 Soru da Türk Basını*, Gerçek Yayınları, İstanbul 1973.

Topuz, Hıfzı; *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basını Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003.